

Otavan väkeä koolla 1920-luvun alussa, oikealla istumassa H.J. Viherjuuri. Keskellä istuu hänen veljensä L.M. Viherjuuri. Kuva Otavan arkisto.

Väsymätön työmyyrä

VILLE HÄNNINEN

”EI YKSI MIES SOTAA KAIPAA”, KUULUU SANANLASKU. SEN ON KAIKETI TARKOITUS MUISTUTTAA, ETTEMME OLE KORVAAMATTOMIA. NÖYRÄNÄ SIETÄÄ SUOMALAISEN MADELLA, SILLÄ HAUTAUSMAA ON KORVAAMATTOMIA VÄÄRÄLLÄN.

Sanonta on inhimillisesti katsoen totta – mutta suomalaisen sarja- ja pilakuvan historian näkökulmasta roskaa. Ala on niin piskuinen, että jokaista ylienergistä kaistapäätä on aina tarvittu.

Hillari Johannes Viherjuuri (1889–49) oli mielipuolista mahdollomin – väsymätön työmyyrä ja renessanssi-ihminen, jonka kaltaisia ei enää tehdä. Jos erehtyy lukemaan vanhoja aikakauslehtiä tai tutustumaan suomalaiseen kirjallisuuden ja viihteen historiaan, Viherjuuri tuntuu olleen kaikkialla. Hänen vaikutuksensa sekä suomalaisen pilalehdistöön, sarjakuvaan että yleisemmin viihteelliseen aineistoon ja sen julkaisemiseen lehdissä on ollut huomattava.

Otavan kuva-arkisto

Pitkäaikaisimmin ja voimakkaimmin Viherjuuren vaikutus suomalaiseen kulttuuriin tuntui Otavan ja sen aluksi julkaiseman Suomen Kuvalehden kautta. Hillarin veli Leonard Maurits (yleensä kirjoitusasussa L.M.) Viherjuuri (1885–1957) toimi pitkään Suomen Kuvalehden päätoimittajana. Aikakauslehtialan kehitystä tarkasti seurannut toimittaja pestasi veljensä lehden ajanvietesivujen toimittajaksi 1920-luvun puolivälissä. Lehti haki sivujen kautta elävyyttä ja uusia lukijoita.

Suomen Kuvalehteä 17 vuoden ajan avustanut Hillari teki ajanvietesivusta jotain ennennäkemätöntä: viihteelli-

Hillari tässä, halloota. Missä kuvat viiپیvät, panenko lähetin liikkeelle?

sen, kuvapainotteisen ja kekseliään. Viherjuuren toimitamana siitä tuli lehden ja lukijoiden välinen yhteismaan alue. Yleisö innostui saadessaan vaikuttaa sivun sisältöön, ja Veli Giovannin saaman palautepostin määrä kasvoi vuosi vuodelta.

Viherjuuri masinoi mitä kummallisimpia lukijakilpailuja, julkaisi lukijoiden piirroksia, tietovisoja, sarja- ja pilakuvia ja teki siinä sivussa ajoittain huomaamatonta myynninedistämistyötäkin. Elettiin aikaa, josta Risto Karlsson on todennut kirjassaan Kansikuva uusiksi, että ”viihde löytyi aikakauslehtien kansien välistä. Radio lähetti sinfonioita eikä televisiota ollut.”

Suomen Kuvalehden kaltaisessa sivistysporvariston lehdessä moinen aineisto oli 1920-luvulla jotain aivan uutta. Viherjuuri seurasi selvästi tarkasti ulkomaisen aikakauslehdistön kehitystä, minkä näkee siitäkin, että hän toi sanaristikot ensimmäisenä Suomeen, vuonna 1925. Vasta sen jälkeen edelleen lehdissä erittäin suosittu laji juurtui sanomalehtiin ja lopulta kaikkialle lehdistöön.

Sarjakuvalla oli maan viihteellistämistyössä keskeinen rooli. Suomen Kuvalehdessä alkoi ilmestyä Junnun ja Herra Kerhosen kaltaisia, niin lapsille kuin aikuisille suunnattuja sarjakuvia. Viherjuuri rekrytoi lehden kuvittajiksi ajan etevimpiä piirtäjiä, joita hän käytti laajasti myös muissa projekteissaan.

Otavan mies

Hillari Johannes Viherjuuri syntyi junailija Rikhard Mauritz Grönrothin ja Emma Vähä-Uotilan perheeseen 19. helmikuuta 1889. Perhe vaihtoi nimensä soinnikkaak-

si Viherjuureksi vuonna 1906, lukuisien muiden tavoin. Yleinen kansallinen huumaa sai monet luopumaan sukunsa nimestä ja luomaan itselleen suomalaiskansallisen kuuloista identiteettiä.

Lehtialalle Viherjuuri päätyi jo nuorena. Hän toimi myöhemmän työnantajansa, Uuden Suomen edeltäjän Uuden Suomettaren oikolukijana. Valmistuttuaan Helsingin yliopistosta filosofian kandidaatiksi vuonna 1911 ja maisteriksi kaksi vuotta myöhemmin hän alkoi toden teolla huhkia maan kulttuurielämässä. Viherjuuri opiskeli vuoden Venäjällä ja harjoitteli kieltä niin perinpohjaisesti, että kirjoitti vielä samalla vuosikymmenellä siitä useita oppikirjoja Pekka Kijasen kanssa. Venäjän kieli antoikin Viherjuurelle enemmän leivän 1910-luvulla: hän muun muassa toimi Suomalaisen Normaalityön venäjän ja suomen kielen opettajana vuosina 1914–1918. Lisäksi hän työskenteli Uuden Päivän toimittajana 1917–18.

Sisällissodan jälkeen Viherjuuri löysi omimpansa: kustannusalan. Hänestä tuli Otavan reklaamijohtaja 18 vuodeksi. Mainosmies ei kuitenkaan pysynyt ruodussaan: hän alkoi suoltaa erilaisia kirjallisia viihteellisiä hankkeita kaiken aikaa kiihtyneellä vimalla. Lisäksi Viherjuuri hoiti Otavan kirjojen mainonnan ohella kaiken aikaa käsikirjoituksia painokuntoon, erikoisalanaan sotilasammattikirjallisuus sekä myöhemmin kuvasuurteokset.

Ajan henkeen kuuluivat nimimerkit. Viihteen arvostus oli matalaa, minkä vuoksi monet pakinoitsijat ja piirtäjät tekivät työtään nimimerkin suojista. Osittain kysymys oli myös maan tavasta: hauskat miehet nyt vain sattuiivat keksimään liikanimiä, Tiituksesta Agapetukseen.

Osa halusi kaikesta myös erottaa vakavan tuotantonsa viihteellisemmästä. Niin tuntuu olleen H.J. Viherjuu-

Veli Giovanni:
JUNNU KUTSUU NEITI LEMPISÄN "BAILUIHIN"
(Piru A. Taitto.)

1. Allin laskee puhelinturvon pois. Junnu oli pyytänyt häntä "tippakonserttiin", t. s. parhaan laulun "bailuihin". Allin sanoi vain, että hänet oli jo pyydetty.

2. Junnu huomasi Allin adnestä, että Allin oli vielä suuhunsa asitt "bailuistarien" postikortista, johon Junnu tietysti oli aivan syyllinen.

3. Junnu oli kovin mieltänsä, niin ettei hän huomannut Nikun ja Nukan läsnäoloa. Kun he kuulivat asian, mikä Junnua valloitti...

JUNNU-TAIDETTA

Lempilapsemme Junnu antaa aiheita taiteellisten luomusten syntymiseen. Martti Manninen, Alaturia, tuli puukalla muovaillessa Junnun ja Allin. Veistokselleen hän on antanut nimen: "Kevät-idylli eli Junnun haave". Kun sitä tulee enemmän, panemme näyttelyä toimeen.

renkin kohdalla. Hän alkoi 1910-luvulla tehdä kirjoja ja toimittaa julkaisuja nimerkillä Veli Giovanni.

Veli Giovanni on peräisin Jenny Blicher-Clausenin romaanista Veli Giovanni: Kertomus Fiesolesta (1908). Alalla toimi jo Hillarin Veli Leonard ja Johanneksen italialainen vastine on Giovanni: kas tästä nimi. Kuvaa-vasti kirja oli Veli Giovannin oman mesenaatin Otavan julkaisema.

Junnun ja Allin saippuaooppera kiehtoi

Kenties tunnetuin Veli Giovannin sarjakuvaluomus on Junnu, joka ilmestyi Suomen Kuvalehdessä vuosina 1927–1934. Sarjaa piirsi pisimpään Alexander Tawitz.

Junnu oli parisuhdesarjakuva, joka kuvaa kiinnostavalla tavalla 1920–30-lukujen Suomea, sekä yleisiä aatteellisia virtauksia että kaupunkilaista arkea. Junnun suosiota voisi verrata myöhemmin radiossa ja elokuvissa hurmanneeseen Suomen perheeseen: Suomen Kuvalehden lukijat viritivät samalla tavalla kerran viikossa seuraamaan, mitä Junnulle ja Allille nyt kuuluu.

"Veli Giovanni sijoitti jokamiessuomalaiseen sivistyneistöperhepiiriin jokapäiväisiä pikkutapahtumia, joskus vähän suurempiakin, monesti omaa perhettään mallina käyttäen, ja sai juttuun siten niin paljon elämää, että se kiinnosti ihmisiä, jotka ennen kokemattoman kiihkeästi seurasivat Junnun yrityksiä valloittaa Allin sydän, Nikun ja Nakun alinomaista pikkukiusantekoa ynnä muita tämän pikku yhteisön toilauksia", Heikki Kaukoranta ja Jukka Kemppinen ovat asian tiivistäneet Sarjakuvat-kirjaansa.

Suomi oli vielä ennen toista maailmansotaa agraari-yhteiskunta, mikä näkyi myös sarjakuvissa. Niistä vain muutama (Junnun lisäksi mm. varhaiset Poika Vesannon sarjakuvat Saku Sämpylä sekä Eetu ja Riku) oli leimallisesti kaupunkilainen.

Suomalainen sarjakuva oli pitkään sidoksissa saksalaisiin ja ruotsalaisiin esikuviinsa. Piirtäjät Ola Fogelbergistä Hjalmar Löfvingiin tekivät yleensä sarjakuvaa, jossa kuva ja sana oli eroteltu toisistaan. Vaikka kyse oli selkeästi sarjakuvasta, kuvan ja sanan narratiivisesta yhteenliitoksesta, piirtäjät sijoittivat ladotut tekstit useimmiten ruutujen alle, erillisiksi elementeiksi. Malliesimerkki

Suomalaisten pilalehtien kultakausi

Suomalainen pilalehdistö eli kultakauttaan 1910–20-luvulla, jolloin Veli Giovannikin perusti Pilajuttuja ja piirroksia-lehden ja Joulukärpänen-vuosijulkaisun. Vaikka lehdet käyttivät paljon ulkomaisilta lehdistä poimittua materiaalia, ne työllistivät myös runsaasti tšekäläisiä piirtäjiä. Pilalehdissä julkaistiin pilakuvien lisäksi runsaasti sarjakuvaksi katsottavaa aineistoa.

1900-luvun ensimmäisen puoliskon tunnetuimpia pilalehtiä ovat muun muassa porvarilliset Tuulispää ja Kerberos, vasemmistolainen Kurikka ja suomenruotsalaisen sivistyneistön Garm. Piirtäjinä toimivat 1900-luvun alun kaikki merkittävimmät käyttökuvan tekijät: alan ensimmäisen yrityksen perustaneesta Topi Vikstedtistä osuusliikkeen mieheen Ola "Fogeli" Fogelbergiin, pilakuvastaan vankilaan joutuneesta Eric

Vasströmistä nuoreen Tove Janssoniin.

Vaikka sisältöä ammennettiin ajankohtaisista poliittisista ja arkisista tapahtumista, julkaisumuoto ja ilmaisutyyli lehdille lainattiin naapureilta. 1800-luvun merkittävimpiin pilalehtiin lukeutuivat muun muassa saksalaiset Fliegende Blätter ja Simplicissimus sekä Albert Engströmin toimittama Strix. Niiden esikuva näkyy suomalaisissakin julkaisuissa. Etenkin Engströmin merkitystä suomalaisille kuvastaa se, että hänen nimissään julkaistiin jopa lyhytikäistä Albert Engströmin piirroksia ja juttuja -lehteä – piraattina! Väinämö Killisen toimittamaa lehteä ilmestyi vuonna 1925 kolme numeroa.

JUNNU YRITTÄÄ TAAS PÄÄSTÄ SINUKSI ALLIN KANSSA

(Piet A. Tautta.)

Junnu katseli Allin kuvaa. Mitä enemmän hän sitä katseli, sen tutummalta se hänestä näytti.

Ei, nyt sen tuike tapahtaa. Miten on ensinkään mahdollista, että hän ja Alli teitteli toisiaan? Sehän on suorasikaan naurettavaa.

Ja odahan samoja leluja katseli Allin ajatus. Hänkin katseli Junnun kuvaa ja mielen täytti onnellisuuden olemassaolon ilo.

Alli odotti juuri Junnua. Kun Junnu tuli, alkoi keskustelu laulusta hummunkin tuloomaan suuntaan, ja tuot kät olivat tällut tällä kertaa...

... jollai juuri silloin suureksi onnettomuudeksi heille ja meille kaikille vielä suuremmaksi harmiksi olivat tällut eräs Allin toveri...

No menihän sekin toveri, mutta kun hyöt alkoi on mennyt pilalle, on jatkokaikin ootkee parantaa.

tämän tyyppisestä sarjakuvasta on Wilhelm Buschin Max ja Moritz, jonka vaikutus suomalaisiin taiteilijoihin oli huomattava.

Amerikkalainen, 1900-luvun alussa voimakkaasti maailmalle levinnyt sarjakuvatradiotio puhekuplineen, juurtui meille yllättävänkin hitaasti. Useimmat piirtäjät tekivät sarjakuvansa perinteiseen eurooppalaiseen tapaan. Ola Fogelbergin klassikko Pekka Puupää esimerkiksi oli hyvin suomalainen sarja, lievään jäykkyyteen asti. Myös Junnu edusti samaa perinnettä. Tawitzin jäykkä piirrostyyli sopii kuvituksiin tiettyyn rajaan asti, mutta hänen ja Viherjuuren sarjakuvakäsityksissä oli valitettavan paljon samaa. Junnu on sarjakuvana kankea, mutta sen arvo onkin toisaalla: tuskin mistään muualta saa niin paljon viitteitä, millaista elämää 1920-luvun varakkaampi väki vietti – tai lehteä lukenut keskiluokka fantasioi heidän viettävän.

Suomen Kuvalehti järjesti myös useita sarjaan liittyviä lukijakilpailuja, jotka herättivät valtakunnallista huomiota. Erityisesti 1920-luvulla Junnu oli erittäin suosittu, ja sitä käytettiin jopa myötäähäpeää aiheuttavalla tavalla myynninedistämiseen. Junnun asia oli Suomen Kuvalehden asia.

Vesa Kataisto kirjoittaa Laikku 05: Kotimaiset kuvasarjat 1905–45 –antologiassa, että ”sarjan avulla lukijoille järjestettiin

äänestyksiä milloin mistäkin, otettiin kantaa jopa kieltola-kiin, kunnes toimitus jyrähti sarjakuvahahmoilleen, ettei kyseessä ole ”lasten asia”

Eräässä lukijakilpailuista järjestettiin leikkimielinen äänestys, minkä puolueen riveihin kukin lukijoista kuuluu: ”Junnu-puolue” saavutti maanvyörymävoiton, Niku-, Naku-, Alli- ja Salomon-puolueiden oli tyytyminen rippeisiin.

Junnusta valmistettiin myös monenlaisia oheistuotteita aterimista hammaslaseihin. Junnu-purolautasten menekkiä varmistettiin erillisin kuva-artikkelein. Oma luokkaansa on Mussolinin ajan Italiaan sijoittuva journalistinen helmi – artikkeli, joka kertoo Junnu-lautasten ”huimasta menestyksestä” saapasmaassa. ”Junnu-lautaset ja -tuopit alkavat valloittaa maaperää aurinkoisessa Italiassakin”, hehkuttaa nimettömän kirjoittajan artikkeli.

Teksti kertoo muun muassa, miten ällistytävään saavutuksiin fascistisessä Italiassa on kyetty ja muistuttaa, että ”eteenpäin on elävän mieli. ja niin pyrkii uusi Italiaksi toiselle 10-vuotistaipaleelle lähtiessään entistä suurempiin saavutuksiin. Mutta ensimmäinen ehto tuloksiin pääsemiselle on, että nuoriso on voimakasta ja syö lujasti.

Arabian Junnu-lautanen ja -muki.

Veli Giovanni:

Junnulautasen ihmeellinen vaikutus

Lääkäri-isä todistaa, että se opettaa lapsia syömään.

Mamman-poika-Pelle on hyvä mainos syömisen siunauksista. On vaikea saada lapsia syömään, mutta tieto siitä, että lautasen pohjassa näkee Pellen iloisen olemuksen, kannustaa lapsia syöntitavaran suorittamiseen nopeasti ja perusteellisesti. Pyysimme saada valokuvata lääkäri-isän pikku Yrjön, kun hän syö aamupuuronsa. Tällä sivulla näemme hänet keskellä ateriaa.

2. Puurovuori siirtyi nopeasti ja mieltuisasti vädillä pikku suuhun.

1. Yrjön mieli on jo iloinen, kun hän ajattelee, miten hauskaa Pellellä on, kun lautanen on tyhjä.

3. Nyt rupeavat jo Pellen kasvat näkymään.

4. — Äiti, Pelle näkyy jo kokonaan!

5. Ja sitten maistuu mailto Junnun mukista erinomaisesti.

Veli Giovanni,
Suomen Kuvalehti.

Kinun täytyy onnitella Teitä keksinnöstänne "Junnulautasesta ja -mukista", jonka avulla vanhempi polvi oppii syömisen taidon. Moni helpotukseksi, jonka Junnulautanen on aikaansaanut rakkaitten pienokaisien ruokkimisessa. Ennen oli syöminen hidasta ja vähäistä, nyt se käy kuin leikki. Puurovuori siirtyy nopeasti pikku vatsaan, kun syöjä odottaa lautasen pohjassa näkevänsä Mammanpoika-Pellen tyytyväisen olemuksen. Teidät kannattaisi valita lasten hoitoyhdistysten kunniajäseneksi. Fuhun isäni ja vanhempieni Juna-lautasen taikavoimasta.

K. T.
Lääkäri-isä

Tässä suhteessa näyttävät Junnulautaset tulleen erinomaiseksi avuksi nuorelle Italialle. Kuvamme esittää pientä Roomassa asuvaa Giovanni-nimistä poikaa, joka käy ratsastamassa aasilla Horghesen puistossa. Kotiin tultua on hän nuoremman veljensä kanssa Junnu-tuopit kädessä odottamassa maitoa ja kolmannessa kuvassa ovat nämä roomalaisveljekset pöydän ääressä Junnu-lautaset kukkurapäinä viinirypäleitä edessään. - - - 'Pianpa ne rypäleet poikien lautasilta katosivat', sanoi kuvassa esitettyjen pikkuveljesten äiti Roomassa, 'kun pojat pitkänokkaisen sedän kuvaa lautasen pohjalta kilvan etsivät.'

Junnun suosio hiipui hiljalleen 1930-luvun kuluessa. Tawitz lopetti Junnun piirtämisen jäädessään eläkkeelle vuoden 1933 lopulla, mutta Poika Vesanto jatkoi sitä seuraavan vuoden ajan, helmikuuhun 1934.

Sarja oli kuitenkin menettänyt kirkkaimman hohtonsa, eikä Vesantokaan tunnu innostuneen latteista käsikirjoituksista, jotka olivat kuin eri maailmasta piirroksiin verrattuna. Vesannon tyyli oli Tawitzia elävämpi, mutta sekään ei auttanut. Heikki Kaukoranta ja Jukka Kemppinen ovat todenneet kirjassaan Sarjakuvat: "Kävi kai niin kuin monesti muuallakin: sarjakuvan seuraavat piirtäjät eivät pysty saamaan elävää otetta edeltäjän luomaan kuvamaailmaan vaan piirtävät hengetöntä plagiattia tai sitten – kuten tässä tapauksessa – muuttavat tyyppejä niin radikaalisti, että lukijat putoavat sarjan vanhasta tunnelmasta pois, ja sarjan suosio vähenee." Niinpä, aikansa kutakin.

MILLAINEN ON JUNNULAKKI?

lakit Junnulle ja Allille ja vasta nyt huomasiimme, että kirjessäs, joka seurasi lakkeja, sanottiin, että lakit tullessaan perimään pois. Miten voimme riittää ne Junnulta ja Allilta!

Julistimme kilpailun, jonka avulla koetimme saada pojallemmme Junnulle mukavan lakin. Maaliskuuhun mennessä pyysimme piirustuksia. Niitä on tullutkin koko lailla ja selostamme niitä jollakin toisella kerralla.

Olemme saaneet koettua Junnulle ja Allille Leppävaaran V. P. Kannatusyhdistyksen valmistamia sillo-päälakeisia kudoslakkeja, joita on Junnulle suositeltu ja sanottu että ne ovat pojille ja tytöille käytännöllisempiä kuin tiiviit, kuumentavat kangaslakit. Kuten kuvista näkyy on toinen kiinteä-syrjäinen, toinen irrallisen syrjän reunustama. Kuvasta näkyy vielä sekin, että tupaut ovat irtoitettavia. Lakkeja voi siis käyttää tupauttuna ja tupauttomina. Tupaut ovat nim. painonapilla kiinnitettävissä lakkeihin. Annoimme

Kyllä siinä itku tulee. Emme

olisi antanutkaan niitä heille, jos olisimme tämän tiennytt.

Muuten on meitä kysytty, mikä Junnun sukunimi on. Tottakai se on sama kuin isänsäkin: Samoja Kivasia me ollaan Junnun kanssa. Veli Giovanni Kivainen ja Junnu Kivainen. Samalla on meitä tiedusteltu Allin sukunimeä. Se on myöskin Kivainen – joskus nimittäin, jos Junnun suunnitelmat joskus toteutuvat. Hänen nykyistä sukunimeään ei kenenkään tarvitse tietää.

Neuvokas ja mahakas Herra Kerhonen

Toinen edelleen muistettu H.J. Viherjuuren sarjakuva on Herra Kerhonen, joka ilmestyi viikoittain Suomen Kuvalehdessä 1930–1936. Sarjakuvaa julkaistiin myös muissa lehdissä ja albumeissa kuten vuoden 1936 jälkeen Uuden Suomen sunnuntailiitteessä sekä Veli Giovannin toimittamissa Kalle Viksarissa ja Joulukärpäsessä aina vuoteen 1950 saakka.

Pyöreäpäinen ja -vatsainen herrasmies Kerhonen lukeutuu suomalaisen sarjakuvan unohdettuihin suuruuksiin. Sitä piirsi ensin Gösta Thilén ja myöhemmin Olavi Vikainen sekä Asmo Alho. Ilmeisesti hätäapuna käytettiin myös Poika Vesantoa.

Sarjakuvasta julkaistiin aikoinaan vain yksi koelma-albumi (Otava, 1933), ja myöhemmin sitä on nähty vain antologiassa Laikku 05: Kotimaiset kuvasarjat 1900–1945. Kerhonen on kuitenkin mainitsemisen arvoinen paitsi suosionsa ja pitkäikäisyytensä myös arkkityypisyytensä vuoksi: suomalainen sarjakuvahistoria on täynnä samanlaisia juonikkaita ja luonteikkaita paksukaisia.

Muun muassa Oscar Jacobssonin Adamsonista ja Akseli Halosen Herra Pulliaisesta vaikutteita am-

HERRA KERHOS-TAIDETTA

Herra Kerhonen innostuttaa yhä puunkäsittelijöitä: M. Kumpulainen, Vehmaisista, joka aloitti Kerhos-kuvien teon, on jatkanut sitä vas. olevalla teoksella. Yllä oik. on Sulo Rämön, Käkisalmeista, veistos, ja keskellä on Paul Kasevan Pomarkusta. Lisää ja parempia!

Herra Kerhonen-Appelsiini valmiina lasissa, jonka päällä on nenäliina.

HERRA KERHONEN-APPELSIINI

Hyvinkään parantolan sairaanhoitajatar neiti Francke opetti meille, miten appelsiininista saadaan hauska liikkuva Herra Kerhonen.

Alkutehtävä on nenän ääri-
viivan leikkaaminen.

Nenä leikataan irralleen.

Korvat leikataan.

Ja sitten Kerhosen stupaus.

Nenä painetaan
sormen välissä
ulkonevaksi.

Suu leikataan.

Nenäliina pan-
naan juomala-
sin päälle ja
sen päälle «Ker-
honen». Kun
nenäliinan reu-
noja vetää vuo-
ron mukaan eri
puolilta, kään-
telee Kerhonen
päänsä sangen
vitsikkäästi.

Tupsu muovailaan sormilla.

Valmis!

mentanut sarjakuva oli aikoinaan niin suosittu, että Arabia valmisti muun muassa Herra Kerhonen -säästölippaita. Suomen Kuvalehti luonnollisesti mainosti niitä sivuillaan näyttävästi, kuten muitakin sarjakuvien oheistuotteita.

Lisäksi sarjakuva oli erilaisten lukijakilpailujen aiheena. Välillä lukijat innostuivat pyytämättäkin: Suomen Kuvalehden ajanvietetä sivuilla julkaistiin tämän tästä kuvia erilaisista Herra Kerhonen -veistoksista. Erään numeron viihdykkeenä kerrottiin, miten appelsiinininkuorista voi veistellä Kerhosen!

Jäänteinä vanhasta maineesta Helsingin Mechelininkadulla toimii edelleen Ravintola Kerhonen. Pitäjä on intialainen eikä hänellä ollut ainakaan toissavuonna asiaa kysyessäni aavistustakaan, mistä paikan nimi on peräisin.

Viherjuuri ehti toimittaa myös Otavainen-lehteä, veljensä kanssa.

Pilajuttuja 30 vuoden ajan

Suomen Kuvalehden ajanvietetä sivun ja Otavan kirjankkeiden ohessa Viherjuuri ehti paljon muutakin, muun muassa toimittaa veljensä Leonardin kanssa "kuvallista perhelehteä" Otavaista vuosina 1921–1925. Lehti ei menestynyt (lopettamishetkellä painos sentään 4 500 kappaletta). Lisäksi Otavan johtokunta oli Risto Karlssonin Kansikuva uusiksi -kirjaan mukaan sitä mieltä, että "tällainen lehti alentaa vakavasti lukijoiden sivistystasoa."

Ensimmäisiä Viherjuuren Veli Giovanni-na toteuttamia ja pitkäikäiseksi osoittautuneita hankkeita oli Pilajuttuja ja piirroksia -lehti, joka alkoi ilmestyä vuonna 1919. Kooltaan pikkuruinen mutta vuosien mittaan hyvinkin toistasataa piirtäjää työllistänyt julkaisu poikkesi ajan yleisestä

hengestä suorasukaisella viihteellisyydellään. Useimmat 1910-luvun pilalehdet olivat luonteeltaan ainakin jossain määrin poliittisia, Kerberoksesta Kurikkaan.

Pilajuttuja ja piirroksia oli poliittinen korkeintaan tietoisessa epäpoliittisuudessaan. Lehti sisälsi konservatiivista huumoria kaupunkilaisista kotkotuksista, pinnallisista naisista ja tyhmistä maalaisista. Lukijat kuitenkin tykäsivät tai ainakin toimittaja: Pilajuttuja ja piirroksia ilmestyi pilalehdeksi poikkeuksellisen pitkään, kolmisenkymmentä vuotta. Viherjuuri toimitti lehteä koko sen ilmestymisen ajan.

Kustannus Tikan julkaisu löysi innoituksensa ruotsalaisista, saksalaisista ja ranskalaisista pilalehdistä. Myös osa lehden materiaalista oli niistä peräisin. Valtaosa 178 numeron verran ilmestyneen lehden piirroksista oli kuitenkin kotimaista tuotantoa. Pilajuttuja ja piirroksia avustivat muun muassa Asmo Alho, Eeli Jaatinen, Rudolf Koivu, Topi Vikstedt, Alexander Tawitz ja Pauli Soisalo.

Piirtäjien kirjo oli kuitenkin todella laaja. Joka numeroon tarvittiin runsaasti kuvituksia ja palkkiot olivat luultavasti sen verran matalat, että menestyvimmat ammattilaiset tekivät lehteen vain silloin, kun muita töitä ei ollut – tai ystävänpalveluksena Viherjuurelle, mikä varmasti kannatti.

Veli Giovanni keksi vitsien aiheita itse, mutta myös lukijat osallistuivat lähettämällä materiaalia lehteen.

Pilajuttujen ja piirrosten tärkein merkitys olikin siinä, että se osoitti Veli Giovannille – nykykielellä sanottuna – verkostoitumisen merkityksen. Hän loi lehden ansiosta avustajasuhteet kymmeniin piirtäjiin, joita käytti myöhemmin julkaisuissa vuosikaudet niin Otavalla kuin Yhtyneillä Kuvalehdillä. Viherjuuren tuotanto oli niin laajaa, että hän tajusi selvästi jo varhain, mikä merkitys on yhden puhelun päässä sijaitsevilla ahkerilla luottotaitelijoilla. Pilajuttuja ja piirroksia -lehden näkyvistä avustajista muun muassa Alexander Tawitz ja Poika Vesanto kuuluivat ”Veli Giovannin talliin”, näkyivät kaikissa hänen julkaisuissaan tietynä vuosina. Tawitz teki kaikki Pilajuttuja ja piirroksia -lehden kannet 1930-luvun alkuun asti, jolloin etenkin Vesanto astui hänen tilalleen Veli Giovannin luotettuna miehenä.

Pikkutubman kannen piirsi A. Tawitz.

Hyvä värväyksen väline

Pilajuttuja ja piirroksia -lehden painoksen suuruudesta ei ole säilynyt tietoja. Pitkäikäinen se joka tapauksessa oli. Useimmat 1910–30-lukujen pilalehdet lak-

AJANVIETESIVU

TOMMILAN VELI GIOVANNI
OS. UUDENMAANKATU 10 HELSINKI

NIKU - NAKU KILPAILUN RATKAISU

PIKKU PAKINAA LUKIJAIN KANSSA

Tällä sivulla on kuvattuna saamamme ihmisaivotutkiet veistotaidon alalla: yhdestä puusta veistetyt ketjurenkas ja yhdestä puusta veistetty browninki. Kuten kuvasta näkyy, on viimeisintuissa pultit liipastina ja muita asianomaisia vehkeitä vielä pikku-rengas tukin pässä. Oikein siroa tekoa! Hauskallista ihmekekoelmaamme. Kuminkin on valmistanut R. Tahminen, Rauma.

„Veli-Penttiä“ pyydämme ilmoittamaan oikean nimensä ja osoituksensa.

Juho Siitonen, Vätsilä;
Sanni Anttonen, Elisenraa;
Emil Pohakka, Mikkeli;
Lauri Nieminen, Järvelä;
Niilo Viikström, Lahti.

10 PUOLIKILOA SUKLAATA (puolikiiloa kukin): Y. Reholo, Piela; G. A. Helle, Turku; Apt. E. Manninen, Jyväskylä; Apt. W. Wallén, Viipuri; Sere Vihtamäki, Viipuri; V. A. Leinonen, Helsinki; T. F. Strömberg, Pori; Kirsi Mäkelä, Tornio; Urho Mäkinen, Alastaro; Apt. Holopainen, Jyväskylä.

30 MKN KIRJAT: J. Holmström, Jokela; Antto Korppinen, Raase; Arvo Jussila, Velkka; Mauno Puputti, Myllypelto; Eläla Suomen Pankki Oy., Viipuri; S. Kemppinen, Särkänniemi; Artur Mikkonen, Iittala; Tapio Metsälä, Aura; Uno Arola, Leppäkoski; Kalle Autio, Enonkoski; A. Lehtonen, Toijala; Aino Poloniemi, Pertunmaa; E. Ranta, Inkeroinen; Ylikond. Verner Mausumäki, Viipuri; Yrjö Karra, Pyhäjärvi; L. J. Aaltola, Tammela; Uno Dahlström, Kokkola; Hannes Parikkala, Ruukki; Kalle Kotela, Valkeakoski; E. Sovelainen, Joensuu; E. Kanto, Turku; Frans Valtanen, Hyvinkää; Karl Lindström, Helsinki; Veikko Torst, Tykkä; Emmi Hiltunen, Helsinki; Charles Kallioniemi, Rovaniemi; Kersti Hietikko, Viipuri; Jalmari Lehtinen, Tampere; M. Lammimon, Harjavalta.

NYT TUNNETAAN KUMPI ON NIKU, KUMPI NAKU

Tasavalta on nyt puhunut tarpeekseen Nikusta ja Nakusta ja heidän korvistaan. Nyt ovat pojat kiinni. Ja tunnetut, kuka kumpikin on. Korvissa se ero oli, vaikka moni vakuutti, ettei eroa ole lainkaan tai löysivät eron jostakin muualta. Nikulla on teräväkulmainen korva, Nakulla pyöreä. Siinä ero. Paljon huomiota ovat Niku ja Naku saaneet osakseen. Oikein kateeksi käy. Ei meinkä ole tehty vielä niin monta runoa kuin näistä veijareista. Eikä ainakaan runoja, vaan kertomuksia ja novelleja. Jos olisi kilpailu-aike ollut pitempi, olisi ehkä romaaniakin syntynyt. Toivottavasti tulevat filmyhtiöt pyytämään meitä, että saisivat vielä filmata nämä kuuluisat kaksoiset.

Vastausmäärä loi kaikki entiset ennätykset. Uskomme, että se vetää vertoja suurimmillekin ulkomaisille saavutuksille. Niin se on meillä aina Suomessa: meillä pitää olla kaikki suurta. Meistä on ehdottomasti jotakin amerikkalaisia. Ajatella nyt tätä kunnioitettavaa saavutusta: yli 50,000 vastausta yhteen kilpatehtävään!

Toiset vastaukset olivat monisensaisia, toiset lakoonisia. Toiset olivat

pienissä kuorissa, toiset suurissa. Eräs oli suuresta tuohesta tehdystä kuoresta. Vastauksia tuli tavallisina lähettyksinä, vakuutettuna ja sisäkirjoitettuna. Monissa oli muitakin asioita kuin pelkkä vastaus. Satakunta tilaustakin oli seassa, kolmesta tilauksesta tuli rahakin samassa. Vastaisuuden varalle huomautamme, että kuoreen on merkittävä, sisältääkö kirje muuta kuin vastauksen kysymyksessä olevaan kilpailuun.

Viime numerossa jo mainittiin, kuka sai pääpalkinnon: Nash-auton. Nyt luemme muut palkinnonsaajat:

MATKAGRAMOFOONI: Väino Väinö, Merikarvia, Koorila.

KULTAKELLO: Eds. Ring, Seinäjoki.

1000 MKN KIRJASTO: Tyne Turpea, Utsola.

10 KOKOKILOA SUKLAATA (kilon kukin):

Tohtori Reino Logus, Helsinki;
Eino Karu, Klamila;
Augusta Merivaara, Tampere;
Sylvia Raappana, Joensuu;
Aitiina Happonen, Helsinki;

Alla: Tuohinen kirjekuori, joka tuli Niku-Naku-kilpailussa, ja yhdestä puusta veistetty browninki.

Samasta puusta veistetty ketju.

H. J. Viherjuuri mainosmiehenä

Hillari Viherjuuri lienee 1920-luvun Euroopan-matkoillaan tutustunut perusteellisemmin myös mainontaan eli sen ajan kielellä reklaameihin. Hän kiinnostui näistä modernin ajan ihmeistä huomattavan varhaisessa vaiheessa eli jo 1910-luvulla ja päätyi uransa kukoimmassa vaiheessa Otavan reklaamijohtajaksi. Viherjuuri edisti monilla tavoilla merkittävästi tietoutta hyvästä mainonnasta, sen historiasta ja ominaispiirteistä. Hän hääri vasta perustetun Reklaamimiesten kerhon puheenjohtajana vuosina 1927–35, kirjoitti aiheesta ja piti ensimmäisiä julkisia luentoja ”reklaameista”.

Hän toimi myös kauppa- ja koulussa mainonnanopettajana vuosina 1934–46. Viherjuurta lienee syyttäminen myös koko mainos-sanasta. Reklaamimiesten kerho perustettiin vuonna 1926, 13 jäsenen voimin. Ensimmäiseksi tehtäväkseen yhdistys otti juuri suomalaisen vastineen keksimisen reklaami-sanalle.

Mainonnan edelläkävijänä aikoinaan häärinty ja esimerkiksi maan aikakauslehti-ilmoitusmarkkinoita 1920-luvulla lähes kokonaan hallinnut Suomen Kuvalehti järjesti vuonna 1928 kilpailun reklaami-sanan suomennoksesta. Lehdessä julkaistuun mainontaan ja sen toteutukseen aktiivisesti osallistunut Viherjuuri oli yksi ehdotuksia ruotineen asiantuntijaraadin jäsenistä. Satojen huomattavan luovien ehdotusten (mm. ”raiku”, ”tyrkky” ja ”heräkki”) seasta voittajaksi valikoitui

lehtori A.E. Saarimaan sana ”mainos”.

Suomen Kuvalehti julkaisi mainosaiheiseen teemanumeron ja otti samalla termin välittömästi käyttöön. Sana juurtui vähitellen muun median kautta yleiseen kielenkäyttöön.

Vuoden aikana uutta ilmiötä esiteltiin ja kartoitettiin muutenkin laajasti. Taidehallissa järjestettiin Reklaamimessut, joilla alan harvalukuiset asiantuntijat esitelmöivät. Viherjuuri puhui ”reklaamitieteestä”. Hän käsitteli esitelmässään Helmi- ja Honkasen Placatista julisteeksi -teoksen mukaan ”psykologiaa samaan tapaan 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen amerikkalaiset mainosteoreetikot”. Pekka Tarkka kirjoittaa Otavan historian toisessa osassa, että Viherjuuren mukaan ”taitava mainostaja käyttää hyväkseen ihmisten isänmaallisuutta, säästävyyttä, tiedonhalua tai kauneudenkaipausta, mutta myös inhimillisiä heikkouksia, kuten uteliaisuutta, miellyttämishalua tai turhamaisuutta. Kuitenkin

nykyaikainen mainonta on aina rehellistä, koska valheella on lyhyet jäljet.”

Hillari Viherjuuren veljen Leonardin poika Matti ja hänen puolisonsa Kaija perustivat Viherjuuren mainostoimiston vuonna 1955. Markkinointiviestintään nykyään keskittyvä yritys toimii edelleen ja on pörssinoteerattu yhtiö, nimellä Evia. Vuonna 2006 sen liikevaihto oli 10,6 miljoonaa euroa ja yritys työllisti kokopäiväisesti 90 henkeä.

kasivat ilmestymästä parin vuosikerran, rivakimmat jo parin numeron jälkeen.

Pilajuttuja ja piirroksia sai kilpailijankin. Mikko Vilkas-tuksen eli muun muassa Otavan suuresta tietosanakirjasta tunnetun Väinö Hämeen-Anttilan toimittama Piloja ja pilakuvia -lehteä ilmestyi myös huomattavan pitkään, vuosina 1921–39.

Ei liene kohtuutonta todeta, että Piloja ja pilakuvia oli niin lähellä kopiota kuin vain julkaisu olla voi. Lehden nimi ja formaatti ovat käytännössä samoja, samoin tyyli-laji: Hämeen-Anttila kokosi lehteen vitsejä, sutkauksia ja eri piirtäjien kuvituksia. Jokunen sarjakuvakin vilahti seassa.

Piloja ja pilakuvia oli kuitenkin mielenkiinnostomammin toimitettu. Lehti osti suuren osan kuvituksistaan ulkomaisilta pilalehdiltä, kun taas Veli Giovanni käytti kontaktejaan ja julkaisi suomalaisten kuvittajien aikaansaannoksia. Toisaalta nekin ulkomaisilta lehdiltä ostetut kuvat, joita Pilajuttuja ja piirroksia -lehdessä käytettiin, olivat suurilta laatu- ja laadultaan kuten ranskalaiselta Rireltä,

ruotsalaiselta Strixiltä ja englantilaiselta Punchilta.

H.J. Viherjuuri matkusti 1920-luvulla useaan otteeseen Euroopassa. Matkoillaan hän lienee tutustunut kansainväliseen pilalehdistöön ja luonut kontakteja toimittajiin. Ulkomaisista sarjakuvista lehti julkaisi muun muassa ranskalaisen Caran d'Achen sanattomia sarjakuvia sekä ruotsalaisen Oscar Jacobssonin klassikkoo, suomalaiseen sarjakuvaan voimakkaasti vaikuttanutta Adamsonia. Tyyllilleen ominaisesti Veli Giovanni kirjoitti myös muuttaman Adamson-plagiaatin lehteen: Alexander Tawitzin normaalityyliään vauhdikkaammin piirtämän Evassonin, joka nimettiin ”Adamsonin serkuksi”.

Viherjuuri toimitti Pilajuttuja ja piirroksia -lehteä vuosina 1919–1950, kuolemaansa asti. Mikään rahasampo julkaisu ei liene missään vaiheessa ollut, joten kyse on ollut puhtaasti tottumuksesta, miksei intohimostakin.

Lehti lienee ollut myös hyvä tapa rekrytoida uusia tekijöitä. Veli Giovanni käytti toimittamisensa lehdissä ja julkaisuissa paljon kuvituskuvaa. Lähes kaikki 1920–30-luvun nimekkäimmät käyttökuvaan tekijät avustivat

N u o v i t s i k k ä ä t k o u k k u n o k a t

Juutalaisvastaisuus on surullisen sitkeä ja pitkäikäinen lehdistön ominaispiirre. Painotekniikan kehittymisen myötä lehtiin ilmaantui jo 1700–1800-luvuilla pilakuvia, joiden luonne oli usein juutalaisvastainen. Esimerkiksi saksalaisella kulttuurialueella tehtiin usein ns. Judensau-grafiikkaa, joissa juutalaiset yhdistettiin sikoihin. Monissa töissä kuvattiin juutalaista imemässä emakon nisiä.

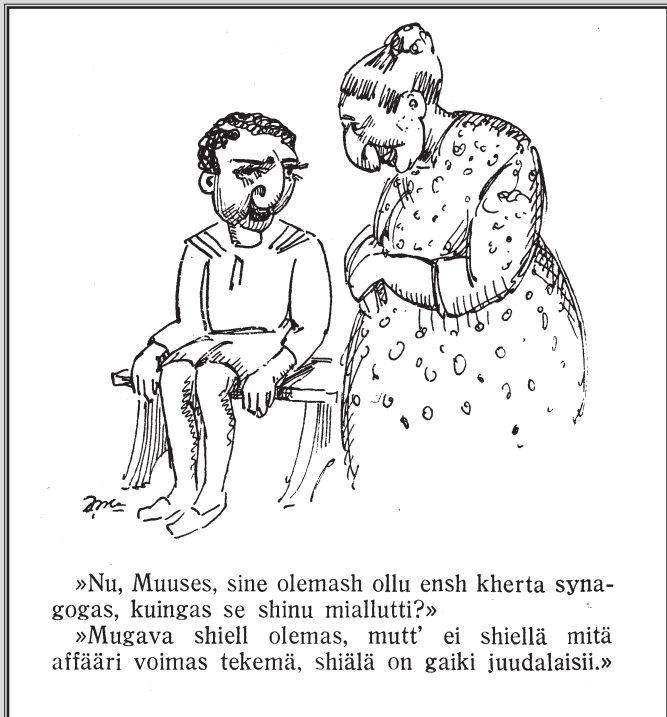
Jo keskiajalla pilailtiin juutalaisista koronkiskureista, ja 1800-luvulla vakiintui kuva rikkaista juutalaisista pankkiireista, jotka vetelivät salaa naruja kansainvälisessä politiikassa ja taloudessa. Usein juutalaiset yhdistettiin myös (paradoksaalista kyllä) bolševismiin ja maailmanvallankumoushankkeisiin.

Kirjallisuudessa ahneiden ja kostonhimoisten juutalaisten stereotyyppioita ovat vuosisatojen mittaan käyttäneet muun muassa William Shakespeare (Venetsian kauppias -näytelmän Shylock kuuluisimpana esimerkkinä) ja Christopher Marlowe.

Jari Hanski muistuttaa väitöskirjassaan Juutalaisviha Suomessa 1918–44, että pilakuvien juutalainen alkoi jo varhaisessa vaiheessa saavuttaa 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla eniten nähdyn karikatyyrimaisen muotonsa, jolle olivat ominaisia ihon ja hiusten tummuus, suuri nenä ja turpeat huulet.

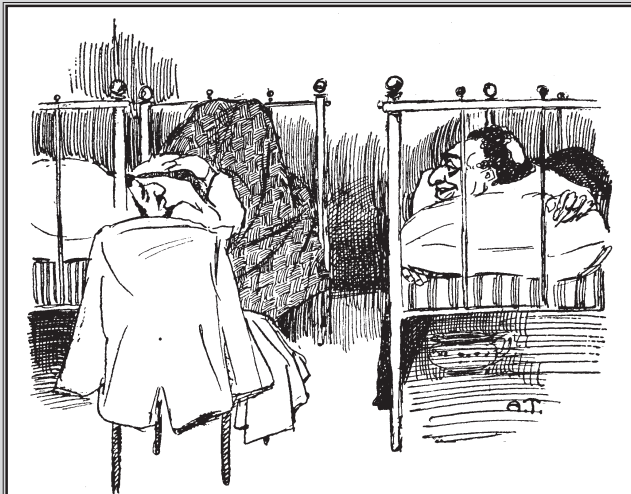
Vitsailu ei rajoittunut vain Keski-Eurooppaan ja Ruotsiin, joissa juutalaisiin kohdistuvalla pilailulla ja stereotyyppien muodostamisella ja vahvistamisella oli pidemmät perinteet. Myös suomalainen lehdistö toimi esikuviansa mukaisesti.

Juutalaiset saivat harjoittaa kauppaa elättääkseen perheensä. Monet suomalaiset näkivätkin juutalaisen ensimmäistä kertaa narinkkatoreilla myymässä vaatteita tai muuta kan-

»Nu, Muuses, sine olemash ollu ensh kherta synagogas, kuingas se shinu miallutti?»

»Mugava shiell olemas, mutt' ei shiellä mitä affääri voimas tekemä, shiälä on gaiki juudalaisii.»

JUUTALAISVITSI.

Kaksi juutalaista nukkuu samassa huoneessa.
Iisakki: »Abraham! Abraham, joko sine nukku?»
Abraham: »A en mine vielä nukku.»
Iisakki: »No lainna minulle kymmenen markka.»
Abraham: »Nyt mine jo nukku.»

gastavaraa. Juutalaisia huonoa tavaraa ylihinnalla myyvinä huijareina kuvaavat pilakuvat olivat 1920-luvulla yleisiä. Hanskin mukaan taloudellista juutalaisvastaisuutta sisältävien kirjoitusten selkeä huippukausi oli 1930-luku.

Myös Veli Giovannin toimittama Pilajuttuja ja piirroksia osallistui kyseenalaiseen ilonpitoon. Lehti ilmestyi aikana, jolloin Suomen eduskunta oli jo hyväksynyt lain juutalaisten kansalaisoikeuksista (vuonna 1918). Vanhat stereotyyppit eivät kuitenkaan laantuneet hetkessä. Huumori on tunnetusti luonteeltaan konservatiivista, jopa taantumuksellista, eikä Veli Giovanni tehnyt tässä suhteessa poikkeusta.

Juutalaisvitsailu kuului ajan henkeen. Marton Taigan ja Outsiderin kaltaiset suositut kioskikirjailijat käyttivät häpeämättä kliseisiä juutalaishahmoja novelleissaan ja romaaneissaan. Myös muissa pilalehdissä (mm. Mikko Vilkastuksen Piloja ja pilakuvia sekä Kasku-Matti) naurettiin juutalaisten kustannuksella. Jari Hanskin mielestä Pilajuttuja ja piirroksia julkaisi lopultakin vähän juutalaisvastaisia pilapiirroksia: "Enimmillään lehdessä oli kuusi juutalaisista tehtyä pilajuttua eli noin neljä-viisi prosenttia kaikista: usein niitä ei kuitenkaan ollut yhtäkään tai vain muutama."

Silti tämän päivän näkökulmasta lehti hämentää nimenomaan juutalaisvitsien paljoudellaan. Erityisen yleisiä ovat "huonoon suomeen" ja ketkujen kauppi-aiden huijausyrityksiin liittyvät pilat.

Toisaalta samanlaista huumoria löytyi ns. laatu- lehdistöstäkin, muun muassa Veli Giovannin toimittamalta Suomen Kuvalehden ajanvietesivulta. Muun muassa yksi Junnun sivuhahmoista, kauppias Salomon, on oikea lajin muotovalio: venäjää, ruotsia, suomea ja saksaa sekaisin puhuva, suomalaisille vieraita konsonantteja (f, g, d) viljelevä ja holtittomasti lauseita muodosteleva puolihuijari.

Ta i k u r i n o p p i p o i k a

Giovanni taikoo kyyhkysen rikutusta munasta.

Jossain vaihtoehtoisessa maailmassa H.J. Viherjuuresta olisi saattanut tulla Temppu-Hillari – maankuulu taikuri, joka viihdyttää lapsia ja aikuisia yhtä lailla. Ainakin hänen kiinnostuksensa pienen mittakaavan taikuutta kohtaan oli huomattava nuoresta lähtien.

Erityisen tärkeä Viherjuuri oli suomalaiselle taika-alalle 1910–20-luvuilla, jolloin hän julkaisi useita, lähinnä lapsille suunnattuja temppu-kirjoja. Muutaman osan mittaisessa ja tietysti Otavan julkaisemassa Veli Giovannin taskukirjastossa ilmestyivät muun muassa kirjaset Pelejä joita itse voi valmistaa (1920), Yksinpelejä (1921) ja Hauskoja paperikäännöksiä (1922).

Myöhemmin Viherjuuri käytti Veli Giovannina toimittamissaan julkaisuissa taikuustietouttaan. Esimerkiksi vuosittain ilmestyneissä Poikien Omissa kirjoissa ja Lasten omista kirjoista oli niin kottitemp-puja, varjokuvia kuin vauhdikkaampakin pikkupuuhastelua kersoilille. Tietävästi Viherjuuri teki temppuja myös ystävien ja suvun keskinäisissä illanvietoissa.

Viherjuuren laajaan ystäväpiiriin kuului luonnollisesti myös ihka-aitoja taikureita, muun muassa Solmu Mäkelä. Viherjuuri olikin vuonna 1945 perustetun Suomen Taikapiirin ensimmäisiä jäseniä ja läsnä yhdistyksen ensimmäisessä kokouksessa.

Olisi houkuttavaa sanoa, että Suomen ensimmäinen taikurien yhdistys Taikapiiri oli eräänlai-

Giovannin taikalaatikko.

nen ”gentlemen’s club”, hauskanpitoporukka, jonka alkuaikojen jäsenistö oli todellinen ”suomalaisen pop-kulttuurin kuka kukin on”. Taikapiiriin kuuluivat muun muassa Tapio Rautavaara, Esko Toivonen eli Eemeli ja George de Godzinsky. Jäseneksi ei kuitenkaan päässyt kuka tahansa, järjestöön ei haettu vaan siihen kutsuttiin.

myös Veli Giovannia, Rudolf Koivusta Ola ”Fogeli” Fogelbergiin.

Toisista tuli kuitenkin hänen luottotaiteilijoitaan. Esimerkiksi ”Fogeli” lienee ollut Viherjuuren kultakaudella jo paitsi liian kiireinen myös omanarvontuntoinenkin tehdäkseen tolkkumasti halpatyötä Veli Giovannin pila-tehtaalle. Sen sijaan Tawitz ja Poika Vesanto tarttuivat tarjottuun mahdollisuuteen ja olivat molemmat vuosikaudet Viherjuuren lemmikkejä.

Mikä sitten oli Pilajuttujen ja piirrosten merkitys? Sen voinee kiteyttää kahteen esimerkkiin. Vielä vuonna 1980 Pekka Gronow nimesi Lehtijussin julkaiseman, Robert Crumbin legendaarisen tarinakokoelman – Pilajutuiksi ja piirroksiksi. Eikä siinä kaikkia: vuonna 1992 niinkin eksoottinen taho kuin Tampereen sotaveteraanit ry. julkaisi kirjan nimeltä – Pilajuttuja ja piirroksia.

Perintö jäi elämään.

Kalle Viksari, Ensimmäinen suomalainen sarjakuva-antologia

Pilajuttuja ja piirroksia -lehden ohella Veli Giovanni toimitti muitakin pitkäikäisiä julkaisuja. Kerran vuodessa ilmestynyt

Joulukärpänen (1924–67) sisälsi hauskoja kertomuksia, pila- ja sarjakuvia sekä erilaista ajanvietettä.

Suomalaisen sarjakuvan historian kannalta ehkä tärkein Veli Giovannin toimittamista julkaisuista on Kalle Viksari. Kerran vuodessa (1924–50) ilmestynyt värillinen Kalle Viksari oli ensimmäinen suomalainen säännöllisesti ilmestynyt sarjakuva-antologia. Tarinat olivat Veli Giovannin kirjoittamia. Vuoteen 1929 asti ne olivat Alexander Tawitzin piirtämiä, mutta 1930-luvulla Viherjuuri käytti useita eri piirtäjiä. Vesannon lisäksi julkaisuun piirsivät muun muassa Sven Nyström, Asmo Alho, Eeli Jaatinen ja Pauli Soisalo sekä sota-aikana useat naispiirtäjät, etenkin Helena ”Hele” Malisto. Julkaisun merkityksen ovat

kiteyttäneet muun muassa Heikki Kaukoranta ja Jukka Kemppinen Sarjakuvat-kirjassaan:

”Kaikkiaan Viherjuuri kokosi Kalle Viksariin vuosien kuluessa lähes kaikkien merkittävien suomalaisten sarjakuvataiteilijoiden töitä.”

Merkityksestä, näytävyydestä ja ajoittaisesta suosioistakin huolimatta Kalle Viksari ei ole tasoltaan kummoinen. Varsinkin

Kalle Viksari oli Alfred E. Neuman ennen Alfred E. Neumania. Hahmon ulkoinen olemus tuo myös mieleen ruotsalaisen Jenny Nyströmin tonttupostikortit. Viksari filmaa, 1925.

P o i k a j a V e l i i

Veli Giovannin ja Eijo "Poika" Vesannon tiet kohtasivat 1930-luvun alussa. Itseoppinut taiteilija Vesanto muutti Tampereelta Helsinkiin lokakuussa 1932. Samaan aikaan hänen piirroksiaan alkoi ilmestyä Suomen Kuvalehden lähes joka numerossa. Ilmeisesti Otavan mainospäällikkö ja Suomen Kuvalehden ajanvietesivujen toimittaja Veli Giovanni huomasi 23-vuotiaan nuoren kyvyn ja alkoi käyttää Vesantoa luottokuvittajanaan ja piirtäjänä Otavalle toimittamissaan kirjasarjoissa, sarjakuva- ja pila-julkaisuissa sekä Suomen Kuvalehdessä.

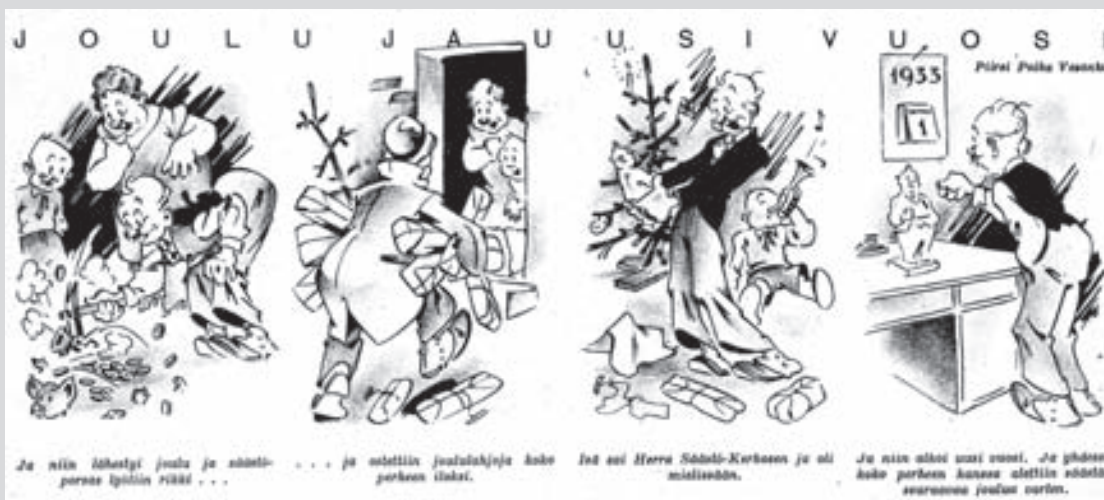
Erityisen näkyvä hahmo Poika Vesanto oli Suomen Kuvalehdessä, johon hän teki sarjakuvia ja piirroksia, sekä Veli Giovannin toimittamille ajanvietesivuille että muualle lehteen. Vesanto piirsi lehteen 1930-luvun alussa muun muassa Veli Giovannin (ilmeisesti) käsikirjoittamaa Kapteenia ja Villeä. Hän piirsi vuosina 1933–34 myös lyhyen aikaa Junnua sekä Kertomuksia-lehteen hyvin samankaltaista, joutilasta porvaristoa kuvannutta Nuoren parin elämää. Molemmat olivat Vesannolle sikäli tilaustöitä, että Junnun visuaalinen olemus oli alun perin Alexander Tawitzin ja Nuoren parin elämää -sarjan ulkoasu Eeli Jaatisen luomus.

Myös Kalle Viksari -antologiaan Vesanto työskenteli uutterasti: 1930-luvun alusta lähtien runsaasti sarjakuvia sekä kannet vuoteen 1942 asti. Parhaimmillaan hän piirsi antologian sarjoista yli puolet. Vaikka sarjat on todennäköisesti tehty kovalla kiireellä kuten kustannuslalla aina, lopputuloksessa se ei juuri näy. Vesannon piirrokset ja nätti väritys tukevat typerämpiäkin tarinoita kauniisti.

Vesanto piirsi sarjakuvia ja kansia myös toiseen Veli Giovannin toimittamaan julkaisuun, Otavan joka vuosi ilmestyneeseen Joulukärpäseen.

Suomen Kuvalehden ajanvietesivu henkilöityi Veli Giovanniin. Kun hän lähti vuonna 1936 Uuteen Suomeen ja perusti lehdele uuden sunnuntailiitteen, Suomen Kuvalehden viihdetarjonta heikkeni. Myös Vesannon avustajasuhde lehteen hiipui.

Poika Vesanto jatkoi yhteistyösuhdettaan Veli Giovannin kanssa myös Uudessa Suomessa. Hänen uransa alkoi kuitenkin suuntautua yhä vahvemmin paitsi kuvituksiin myös kirjankansiin. Vesanto teki mm. Otavalle, Lehtiähtymälle ja Mantereelle reilusti yli 200 kantta.

alkuvuosina Viherjuuri oli selvästi vohkinut monet sarjakuviansa ideoista ulkomaisilta esikuvilta, muun muassa R.F. Outcaultin Buster Brownista ja Victor Bergdahlin Kapteeni Naukusta. Sarjakuvien lisäksi kansien välistä löytyi pikku askarreltavaa, muun muassa leikattava nukketatteri ja Junnu-paperinukke.

Vuonna 1939 Kalle Viksaria ei ilmestynyt, ilmeisesti talvisodan vuoksi. Julkaisu pyristeli kuitenkin läpi jatkosodan, paperipulasta huolimatta. Ilmeisesti Viherjuuren suhteet auttoivat asiassa.

Sota-aika toi silti omat ongelmansa. Miespuoliset taiteilijat olivat järjestään joko rintamalla tai muuten kiireisinä esimerkiksi TK-kompaniassa. Niinpä 1940-alun

Kalle Viksarit ovat kiintoisia poikkeuksia ajan yleisestä hengestä: täynnä naissarjakuvaa piirtäjinä muun muassa myöhemmin lastenkirjakuvittajana tunnetuksi tullut Helga Sjöstedt sekä Helena Malisto. Etenkin "Hele"-nimimerkkiä käyttänyt Malisto otti hoitaakseen Kalle Viksarin vakituiset sarjakuvat.

Joulu on vain kerran vuodessa

Pilajuttujen ja piirrosten lisäksi tunnetuimpiin Veli Giovannin toimittamiin julkaisuihin lukeutuu Joulukärpänen. Kerran vuodessa ilmestynyt kirjanen sisälsi pila- ja

Kuvittajille Joulukärpän lienee ollut tärkeä siksikin, että siinä oli mahdollista käyttää väriä sarjakuviin ja kuvituksiin – aikana, jolloin se ei ollut todellakaan itsestäänselvyys.

sarjakuvia sekä erilaista ajanvietettä niin lapsille kuin aikuisillekin. Sarjakuvapiirtäjille (mm. Ola Fogelberg, Eeli Jaatinen, Germund Paaer) se tarjosi harvinaisen mahdollisuuden käyttää värejä.

Joulukärpän on suotta jäänyt monen muun ajan julkaisun varjoon. Sen merkitys suomalaiselle sarjakuvalle ja huumorille laajemminkin näkyy avustajakaartista. Pila- ja sarjakuvia sekä pakinoita sisältäneen joululehden sivuilla pääsi esiin suuri joukko aikansa tuotteliaimpia kirjoittajia ja piirtäjiä, pakinoitsija Ollista (Väinö Nuorteva) Ola Fogelbergiin. Kuvittajille se lienee ollut tärkeä siksikin, että julkaisussa oli mahdollista käyttää väriä sarjakuviin ja kuvituksiin – aikana, jolloin se ei ollut todellakaan itsestäänselvyys. Vielä 1950-luvun alussa äimisteltiin Aku Ankkaa – lehteä, joka oli kokonaan väreissä! Sarjakuvatoimittaja Juhani Tolvanen on jopa esittänyt toimittamassaan kirjassa Maailman hauskin kuvasarjalehti: Aku Ankka -lehti 50 vuotta, että näyttävä värillisyyttä oli yksi lehden valtavan menestyksen perusteista.

mittaja Juhani Tolvanen on jopa esittänyt toimittamassaan kirjassa Maailman hauskin kuvasarjalehti: Aku Ankka -lehti 50 vuotta, että näyttävä värillisyyttä oli yksi lehden valtavan menestyksen perusteista.

Sankarin myöhemmät vaiheet

Moneen suuntaan singahdellut H.J. Viherjuuri oli työuransa huipulla Otavan aikaan, 1920–30-luvuilla. Ajan mittaan hän alkoi kuitenkin selvästi kaivata uusia haasteita. Viherjuuri toimi 1937–38 Kustannus Oy Kiven toimitusjohtajana, jonne hän toimitti samantyyppisiä kirjoja kuin aiemmin Otavalle: kalliita ja näyttäviä kuvakirjoja kansallisesti tärkeistä aiheista. Nimet kertovat

Asmo Alho, eläinten ystävä

Asmo Alho (1903–75) ehti pitkällä urallaan työskennellä monen saman työnantajan palveluksessa kuin H.J. Viherjuurikin, muun muassa Otavalla, Uudessa Suomessa ja Yhtyneillä Kuvalehdillä. Kun Otava ei enää julkaissut Suomen Kuvalehteä ja työ siirtyi vuonna 1934 vastaperustetuille Yhtyneille Kuvalehdille, Alho siirtyi samalla yrityksen palvelukseen. Hän olikin Alexander Tawitzin ja Poika Vesannon ohella Veli Giovannin taajimmin suosima avustaja, joka piirsi niin tämän toimittamiin lehtiin, sarjakuvakokoelmiin kuin lasten tehtäväkirjoihinkin. Lisäksi Alho toimitti H.J. Viherjuuren kanssa kaksi näyttävää Vuosisatamme kuvissa -kuva-historiateosta (Otava, 1935).

Sarjakuvapiirtäjänä Alho tunnetaan parhaiten Kieku ja Kaiku -sarjakuvasta. Sen opettavaiset riimit kirjoitti yleensä Mika Waltari, mutta myös esimerkiksi Viljo Kajava ja Valentin eli Ensio Rislakki antoivat näppäimistönsä laulaa valistuksen asialla. Alho piirsi sarjakuvaa Yhtyneiden Kuvalehtien Kotiliesi-lehteen 45 vuotta, kuolemaansa asti. Sarja oli aikoinaan niin suosittu, että sitä julkaistaan vieläkin aika ajoin kokoelmina. Edellinen Kieku ja Kaiku -kirja, Kieku ja Kaiku ja Possu tulevat taas, ilmestyi syksyllä 2007.

Toinen Alhon pitkäaikainen sarjakuva oli Matti Melkonen, joka ilmestyi Suomen Kuvalehdessä 1940–75.

Alho ehti saada Puupäähatun ennen kuolemaansa, vuonna 1975.

Veli Giovanni:

JUNNU ON KIRJOITTANUT RUNON

288. Junnu-sarja

1930-luvulla sai Junnukin kokeilla puhukuplia.

Maahanmuuttajataiteilija Alexander Tawitz

Taustaltaan virolainen Alexander Tawitz (1879–1939) pakeni lokakuun vallankumousta Pietarin taideopintojen kautta Suomeen. Hän aloitti käyttötaitelijan uransa Suomessa avustamalla lukuisia pilalehtiä. Pian hän kuitenkin ajautui tiiviiseen yhteistyöhön H.J. Viherjuuren kanssa. Tuotteliaimpana aikaan Tawitz muun muassa teki kaikki Pilajuttuja ja piirroksia -lehden kannet, koko joukon päällisiä Otavan kirjoihin, mainoskuvituksia sekä sarjakuviakin.

Veli Giovannin toimittaman Kalle Viksari -vuosikirjan kaikki sarjakuvat olivat aluksi Tawitzin piirtämiä. Tawitz piirsi myös Junnua Suomen Kuvalehteen miltei sarjakuvan loppuun asti, vuosina 1927–1933.

Tawitzin jäykän kulmikas piirrostyylisi sopi paremmin kansiin kuin sarjakuviin, mutta oma viehätysvoimansa siinä kyllä on. Viimeistään amerikkalaisen sanomalehtisarjakuvan saapuessa Suomeen Tawitzin jälki alkoi näyttää vanhahtavalta.

Piski, Possu ja Olavi

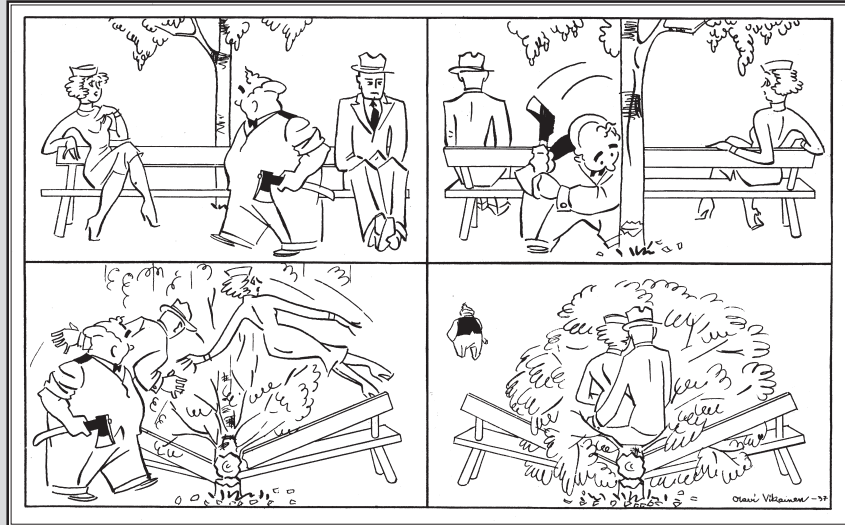
Olavi Vikainen (1915–2005) aloitti sarjakuvapiirtäjän uransa Sirkka-lehden Nalle Nöpönenä -sarjakuvalla vuonna 1933, mutta päätyi pian yhdeksi monista H.J. Viherjuuren vakioavustajista. Erityisen Vikainen ja Viherjuuri tekivät yhteistyötä Herra Kerhosen kanssa. Vikainen jatkoi sarjan piirtämistä Gösta Thilénin kuoltua vuonna 1934 ja myös sarjan siirryttyä Viherjuuren mukana Uuteen Suomeen kahta vuotta myöhemmin.

Vikaisen täysin omista töistä parhaiten muistetaan ilmeikkäät, ajan hengen mukaisesti usein riimitellyt eläinsarjakuvat, joissa on selviä vaikutteita kollegalta Asmo Alholta. Hän piirsi myös Aatami-sarjakuvaa Suomen Kuvalehteen ja Seuraan ja Kimmoa Savon Sanomiin (1957–79).

Vikainen oli myös ainoa kotimainen piirtäjä, jonka sarjakuvia julkaistiin Veikko Karumon 1949–63 toimittamassa Sarjakuvalehdessä, jollei Veikko ”Joonas” Savolaisen Fazer-mainossarjakuvia lasketa.

Kaikkiaan Vikainen teki parikymmentä itse kehittämässään sarjakuvaa, joista suuri osa oli lyhytikäisiä. Hurjimmillaan sarjakuvia ilmestyi noin kymmenessä eri lehdessä.

Ensimmäinen kokoelma Vikaisen kauniin pelkistetyistä sarjakuvista, Pupu, Kili ja Possu, ilmestyi vuonna 1942. Siitä on myöhemmin otettu neljä uusintapainosta. Kaikkiaan Vikaisen sarjoista on ilmestynyt kymmenkunta kokoelmaa, viimeksi Possun elokuvat (Otava, 1998). Vikainen sai Puupäähatun vuonna 1996.

Olavi Vikaisen Herra Kerhonen.

enemmän kuin tuhat kuvaa: Itsenäisyysaikamme sanoin ja kuvin (1939), Suomen eduskuntatalo (1938), Suomen lapset (1938)...

Viherjuuri ei kuitenkaan katkaissut suhteitaan Ota-vaan vaan jatkoi kirjasarjojen ja yksittäisten tietoteosten toimittamista kustantamolle kuolemaansa asti.

Vuonna 1936 Viherjuuri palkattiin tehtävään, jonka on täytynyt tuntua kuin paluulta lapsuuden työmaalle – voittajana. Lapsena Uuden Suomettaren oikolukua tehnyt Viherjuuri pyydettiin kehittämään lehden seuraajan Uuden Suomen sunnuntailiitettä. Uusi Suomi oli 1920-luvun alusta lähtien pyrkinyt keventämään sisältöään mm. pakinoin ja urheilusivuin. Vuonna 1923 aloitti viikkoliite, joka oli Jyrki Vesikansan Sinivalkoiseen Suomeen -lehtihistoriikin mukaan ilmeisesti ensimmäinen lajissaan Suomessa. Liitteessä oli matkakertomuksia, novelleja, pakinoita, pikku tehtäviä ja ruokapalstakin. Viikkoliitteen kautta myös sarjakuva tuli Uuteen Suomeen, kun Bonzo ja Vihtori ja Klaara alkoivat ilmestyä vuonna 1929. Jälkimmäisestä sarjasta tuli lehden tavaramerkki, jota julkaistiin sen viimeiseen numeroon eli vuoteen 1991 asti!

H.J. Viherjuuri palkattiin lehtitaloon syksyllä 1936 varsinaisesti kehittämään

lehtitalon kirjanjulkaisutoimintaa. Samalla hänet pestattiin myös Uuden Suomen toimittajaksi.

Vuosina 1937–45 Viherjuuri toimittikin Uuden Suomen sunnuntailiitettä, joka oli sen ajan mittapuulla näyttävä, värikäs ja viihteellinen paketti. Viherjuuren journalistiset uudistukset palauttivat Uuden Suomen ajan journalistisen kehityksen eturintamaan. ”Sanomalehtimäisyys” ja ”aikakauslehtimäisyys” yhdistyivät tavalla, johon oikeastaan on alettu laajemmin pyrkiä vasta 1990-luvulta lähtien. Esimerkiksi 1980-luvulla aloittanut Helsingin Sanomien Kuukausiliite on tässä suhteessa Uuden Suomen sunnuntailiitteen perillinen, samoin iltapäivälehtien viikonloppuliitteet.

Veli Giovannin lehdelle tekemä muistio uudistuksesta kuvaa oivasti hänen visioitaan. ”Siinä lähdettiin ihmisen perustarpeista ja korostettiin ruoka- ja kodinhoitajuttuja, ihmissuhteiden käsittelyä, kauniiden naisten ja viehättävien lasten esittelyä sekä kilpatehtäviä. kertomuksia tieteen saavutuksista, palvelupalstoja (etenkin lääkärien), nuorten aineistoa, huumoria, jännitystä sekä kuvallisuutta”, luettelee Vesikansa.

Samalla Viherjuuri vei Suomen Kuvalehdestä mukanaan kaiken,

AMMATTIKIELTÄ.

»Minun nimeni on Kokko. Olen kustannusvir-
kailija. Minä pyytäisin tyttärenne kättä!
»Minulla on kolme tytärtä. Minkä haluatte?»
»Uusimman painoksen, olkaa hyvä.»

Veli Giovanni:

JUNNU-ÄÄNESTYKSESSÄ TAPAHTUU „MAANVIEREMÄ”

Junnun vastoinikäymisiin kohdistuneen myötätunnon hyökyaalto vie Junnu-puolueen ratkaisevaan voittoon. — Niku ja Naku saavat veijaritempuistaan samanmielisen tunnustuksen. Mutta nämä jäävät vähemmistöön. — Salomon saa viisautensa mukaan ja Tip-Top-Olli sulkee puhelimen. — Myöskin Aili saa yhden äänen, jotta hän pysyisi mukana pelissä.

Suuren Junnu-äänestyksen tulokset ovat nyt selvillä, ja siitä käy ilmi, että lukijakunnan myötätunto Junnua kohtaan on hyökyaaltoon vienyt Junnu-puolueen voittoon. Kaikista äänestykseen osaa ottaneista on 82,2 % antanut äänensä Junnu-puolueelle, kun Niku ja Naku-puolueen saama kannatus on jäänyt vain 15,9 %:iin. Salomon ei kaikessa viisautessaan saanut muuta kuin 1,9 % ja Tip-Top-Olli 1 %:n.

Äänestyksen tulos kokonaisuudessaan on seuraava:

	Äänestäjiä	niistä poikia	ja tyttöjä
Junnu-puolue	81,2 %	52 %	48 %
Niku ja Naku	15,9 %	73 %	27 %
Salomon	1,9 %	64 %	36 %
Tip-Top-Olli .	1,0 %	100 %	—

Kuten taulukosta näkyy, on Junnu saanut hyvin tasaisesti ääniä sekä pojilta että tytöiltä, joten hänellä on molempien sukupuolien yhtäläinen kannatus, kun sen sijaan Niku ja Naku-puolue on aivan

erikoisesti kepposia kannattavien poikien suosiossa. Tip-Top-Ollille ei ole ainoakaan tyttö antanut ääntään, joten on varma asia, että tip-top-keikari on tyttömaailmassa yllättävän vaikuttamaton asia.

Junnun nauttima suuri suosio käy parhaiten ilmi niistä kirjeistä, joissa äänestäjät ovat ilmoittaneet, miksi he äänestävät Junnua. Niissä sanotaan, että „Junnu tarkoittaa aina yhteistä parasta”, „hän on aina oikeassa”, „hän haluaa toimia toisten hyväksi”, „hänellä on aina kaikkien puhtaimmat ja jaloimmat pyrkimykset koko sakissa”, „hän on aina kekseliäs ja hieno poika”, „hyväsydäminen”, „fiksu” ja „kiva”. Varsinkin koskee äänestäjiin se seikka, että „hän on aina kovanonnen-lapsi”, „häntä aina sorrettaan”, „hänelle tehdään „jutkuja” ja aiheutetaan alinomaisia „vastoinikäymisiä”. Vaikka Junnu onkin hieman „saamaton” ja „Alliin liika rakastunut”, on hän aina „kiltti ja tahtoo tehdä jokaiselle vain hyvää, vaikka toiset

lehdien palstoilla. Tätä toivomusta äänestäjät yhä uudelleen toistavat ja toivovat Junnun tahtelevan jatkuvasti hyvien asiainsa puolesta „sivistystä harrastavine pyrkimyksineen”. Sillä „Junnu on kiltti setä”, vakuuttaa eräs 9-vuotias hartaa ja vilpittömästi. Vieläpä eräs äänestäjä toivoo, „että se Junnu setä tulisi käymään täällä Siikakoskella”. — Ei tiedä vaikka joskus kävisikin. No, niin. Äänestäjän suuren enemmistön mielestä Junnu on „hyvä poika”, „kaino ja hienotunteinen”, „avulias” ja „uhrautuvainen”, „kiltimpi kuin toiset”, „joukosta rehellisin”, „aina oikeamielinen”, „todella kunnan poika, jolla on ylevä päämäärä”, „kelpo mies”, jolle pitää antaa äänensä siksi, „kun hänelle käy aina niin hullunkurisesti”. „On vain surullista, että Junnu jää aina alikynteen.”

Pääsyyllisiä Junnun vastoinikäymisissä ovat tietenkin Niku ja Naku, ja monet Junnu-puolueen äänestäjät huomauttavat siitä sekä suoraan että peitetysti. Mutta Niku ja Naku-kaverien kannattajilla näkyy olevan näistä mestareista parempi käsitys. „He ovat niin älykkäitä ja hauskoja veitikoita”, „niin sukkelia tekemään kepposia”, „ovat samanlaisia veijareita kuin itsekin olen”, mutta „osavat olla kohteliaitakin” ja „näyttävät hyvää esimerkkiä opettamalla muille hyviä tapoja”. „He ovat koko Suomen älykkäimmät ja hauskimmat pojat.” „He tekevät niin kivoja juksuja.”

Salomon-puolueen kannattajilla ei ole paljon perusteluja. Eräs sentään kysyy, missä Salomon asuu ja vieläkö hän heittelee viitotia. Sama ajatus näkyy olleen toisellakin Salomonin kannattajalla: saada viisaalta Salomonilta narratuksi viitonon tana pulka-aihana.

Havainnollinen esitys sarjakuvasanakarttemme saavuttamasta äänimäärästä toisiinsa verrattuina. Ensimmäisenä Junnu-puolue, sitten Niku-Naku-puolue, Salomon-puolue ja Tip-Top-Olli-puolue.

mitä ei ollut pultattu seiniin kiinni – avustajia myöten. Uutta Suomea alkoivat Viherjuuren loikan myötä avustaa muun muassa Olavi Vikainen, Asmo Alho ja Poika Vesanto.

Sarjakuvan primus motorina Viherjuuri/Veli Giovanni oli kuitenkin nähnyt parhaat päivänsä. Uuteen Suomeen ei ilmaantunut uusia kotimaisia sarjakuvia samaan tahtiin kuin Suomen Kuvalehdessä.

Ajat olivat muutenkin toiset. Amerikkalainen sanomalehti-sarjakuva oli tehnyt läpimurron lehdistöön. Mikki Hiiren, Prinssi Rohkean sekä Vihtorin ja Klaaran kaltaiset näyttävät, eurooppalaisia sarjakuvia dynaamisemmilta ja nykyaikaisemmilta tuntuneet sarjat alkoivat nousta suuren yleisön suosioon. Viherjuuri panosti lehden ulkomaiseen sarjakuvatarjontaan mutta antoi kalliimman kotimaisen tuotannon jäädä enemmän oman onnensa nojaan. Toisen maailmansodan jälkeinen aika onkin suomalaisen sarjakuvan murheellisin periodi: pitkä harmaa ajanjakso 1920–30-lukujen kultakauden ja 1970-luvun uuden nousun välissä

Suomalaisen sarjakuvan ahdinko ei kuitenkaan tainnut Viherjuurta harmittaa. Hänellä oli muutakin mietittävää.

Uuden Suomen sunnuntailiitteen toimittamisen Hillari Viherjuuri palasi nuoruutensa intohimoihin toisellakin tavalla. Toisen maailmansodan jälkeen hän alkoi jälleen venäjää ja otti viran kauppakorkeakoulun venäjänkielen lehtorina. Sitä(-kin) työtä hän teki elämänsä viime metreille asti.

Niin on suomalainen mies perinteisesti kuollut, työnsä ääreen.

Lopuksi

H.J. Viherjuuren valtava merkitys suomalaiselle sarjakuvalle viihteelle johtuu

hänen mesenaatin roolistaan. Valitettavasti suomalaisen sarjakuvan historian johdonmukaista kartoitustyötä ei ole missään vaiheessa tehty eikä esimerkiksi aikalaispiirtäjiä ole enää mahdollista haastatella. Olavi Vikaisen, Asmo Alhon ja kumppanien haastattelemineen olisi monistakin syistä antoisaa, mutta erityisesti yhden nyt avoimeksi jäävän kysymyksen selvittämiseksi. Minkä verran Viherjuuri itse osallistui sarjojensa käsikirjoittamiseen? Tekikö hän täsmällisiä käsikirjoituksia vai antoiko vain luonnosmaisia ideoita, joista piirtäjät saivat työstää mieleisensä?

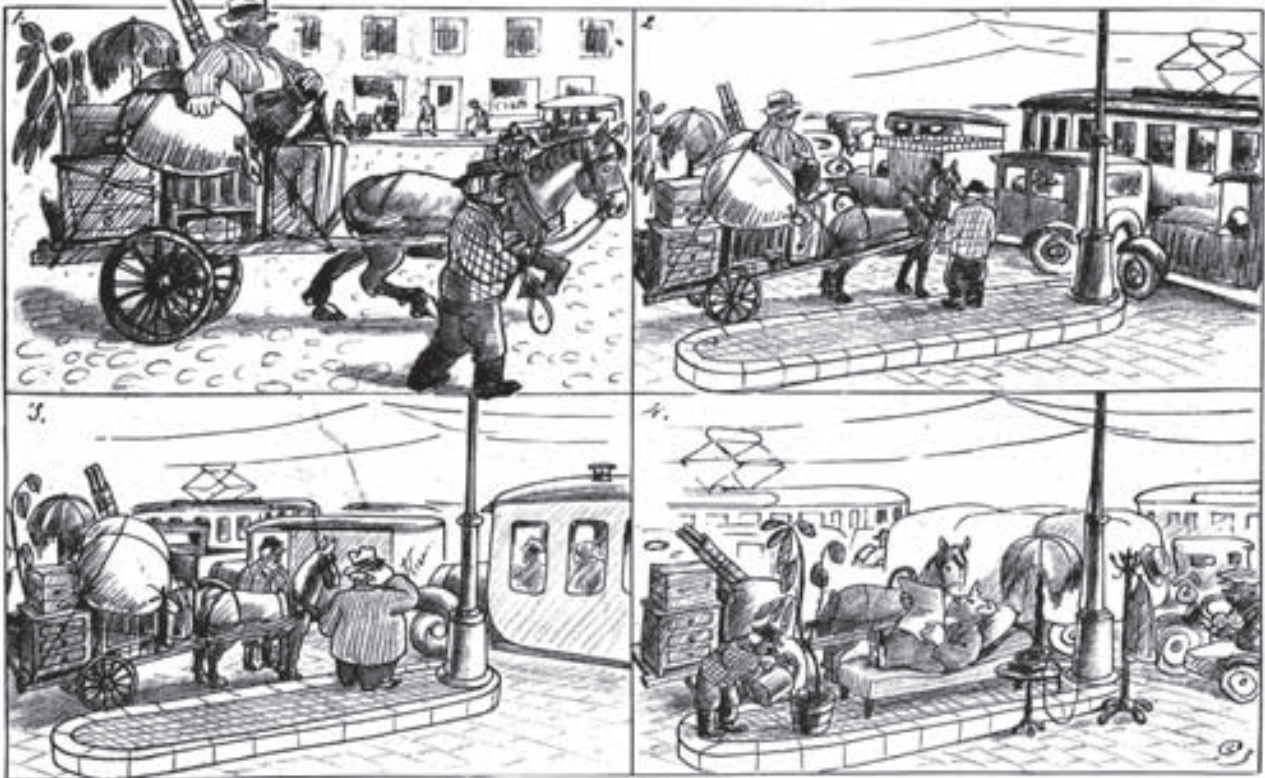
Lesken osa

Hillari Viherjuuren kuoltua vuonna 1949 hänen leskensä Irmeli Viherjuuri jatkoi tärkeimpiä Veli Giovanni-nimikkeitä, nimimerkillä Giovanna. Viherjuuren kuoleman jälkeisenä vuonna ilmestyi Otavalta 26. ja viimeinen Kalle Viksari, Kalle Viksari matkustaa. Joitakin julkaisuja Irmeli Viherjuuri toimitti kuitenkin pitkään miehensä kuoleman jälkeenkin. Pisimpään hän puuhasi Poikien omaa kirjaa ja Joulukärpästä, 1960-luvulle saakka. Joulukärpänen ilmestyi vuoteen 1967 asti. Vaikka julkaisu oli nähnyt parhaat päivänsä, siinä julkaistiin 1950-luvulla muun muassa Kari Suomalais-ta ja Olavi Hurmerintaa. Vielä vanhoilla päivillään Irmeli Viherjuuri jatkoi julkaisun toimittamista (1978–91), nyt omalla nimellään.

Testamentissaan Irmeli Viherjuuri lahjoitti miestään koskevan aineiston Taide- ja Designmuseon eli nykyisen Designmuseon arkistolle.

HERRA KERHONEN MUUTTA MAALLE

Koska Veli Giovanni oli oman aikansa tunnetuimpia kotimaisia viihdebrändejä, hän laitto nimensä – ilmeisen mieluusti – kaikkiin julkaisuihin ja sarjakuviin, joita hän oli jollain lailla tekemässä. Usein kuitenkin kuvittajan/kirjailijan/piirtäjän vaikutus lopputulokseen lieene ollut vähintään yhtä suuri kuin Viherjuuren. Silti esimerkiksi Suomen Kuvalehden ajanvietetivun tuotokset niputetaan lehdistä yksikantaan: ”Veli Giovannin tekemiä”.

Tätä kuvaa tuolloin vasta perustetun Piirtäjäliiton (myöhemmin: Grafia) johtokunnan vuonna 1937 muotoilema kitkeräkö kirjelmä: ”Uuden Suomen sunnuntailiitteessä julkaistaan tunnettua kuvasarjaa, jonka nimenä on Herra Kerhonen. Sama Herra Kerhonen huvitti aikaisemmin Suomen Kuvalehden lukijoita hauskoilla kepposillaan. Onkin hyvä, että lehdet julkaisevat kotimaisia kuvasarjoja. Mutta mitä merkitsee tämän sarjan yhteydessä, sen otsikossa oleva ”Veli Giovanni”, ja sen lisäksi vielä kuvasarjojen oikeassa alakulmassa oleva piirtäjän nimimerkki V.G.? Tietääksemme tämän tunnetun nimimerkin takana on eräs toimittaja, joka on erikoistunut ajanvietelukumiston toimittamiseen, mutta ei ole ollenkaan pii-

rustustaitoinen. Kerhos-tyypin on keksinyt manalle mennyt piirtäjähumoristi Thilén. Aiheet näihin sarjoihin ovat usein ulkomaisista lehdistä lainatut. Kuvista päättäne niitä valmistettaessa on piirrin ollut jonkin piirtäjän kädessä, joka ei käyttänyt samaa nimimerkkiä kuin edellä mainittu herra toimittaja. Miksi siis ”Veli Giovanni” ja nimimerkki V.G.”

Piirtäjäliiton esiin ottama epäkohta ei kannata paisuella. Esimerkiksi Pilajuttuja ja piirroksia -lehteen Viherjuuri merkitsi lehteä avustaneet kuvittajat aina tarkasti, mikä osoittaa hänen sittenkin arvostaneen heidän työtään. Tekijöiden erillinen mainitseminen ei ollut anonyymien käyttötavan aikana mikään itsestäänselvyys.

”Roskan” ja vallankin ”kuvasarjojen” tekijöihin suhtauduttiin yliolkaisesti. Aina he eivät itsekään arvostaneet tekemisiään. Kuvittajamestari Erkki Tanttu ei esimerkiksi pitänyt Rymy-Eetu-sarjakuvaansa juuri minään, vaikka hänet tunnetaan siitä tänä päivänä jopa parhaiten.

Ehkä on esitettävä paradoksi: vain häviävä on kestävä. Hampaat irvessä ja mansetit kiiltävinä ei synny mitään aidosti kiinnostavaa.

«Mennään pelamaan biljardia salooniin!»